

**BOSHLANG'ICH SINIF TEXNOLOGIYA DARSLARIDA AMALIY
ISHLARNI O'QITISHNING METODIK TIZIMI**

ABDULLAYEVA ZILOLA ERKIN QIZI

Toshkent xalqaro Kimyo universiteti

Magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf texnologiya darslarida amaliy ishlarni o'qitishning metodik tizimi ilmiy-pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda amaliy mashg'ulotlarni rejalashtirish, tashkil etish va baholash jarayonlarining o'zaro uzviyligi asoslab beriladi. Shuningdek, o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda amaliy faoliyatni samarali tashkil etish usullari yoritiladi. Maqolada boshlang'ich ta'limda texnologiya fanini o'qitishda amaliy ishlarning ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati ochib berilib, metodik tizimni takomillashtirish bo'yicha xulosalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, texnologiya darsi, amaliy ishlar, metodik tizim, o'qitish jarayoni.

Kirish

Texnologiya fani mashg'ulotlari o'quvchilar ijodkorliklarining rivojlanish omillaridan biridir, ya'ni texnologiya darslari o'quvchilarda ijodkorlik, yaratuvchanlik kabi fazilatlarni shakllanishi, o'quvchilarda ishga ijodiy yondashish, o'z-o'zini boshqarish, ishdagi kamchiliklarni o'z vaqtida topish, o'z-o'ziga talabchan bo'lish, maqsadga intilish, mustaqil ishlash kabi xislatlarni namoyon bo'lishiga hamda ijodiy qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi. Biz bilamizki boshlang'ich sinflarda texnologiya darslari amaliy tarzda o'tkaziladi va dars jarayonida o'quvchilar ham amaliy ham nazariy bilim, ko'nikma va malakalarni egallab boradilar. Boshlang'ich sinf texnologiya darslarining asosiy shakli bu – amaliy mashg'ulot hisoblanadi. Amaliy mashg'ulot deganda o'quvchilarning o'quv materialini faol ongli va mustahkam o'zlashtirish maqsadida mehnat o'qituvchisi rahbarligida amalga oshiriladigan ham jamoa, ham yakka tartibdagi ish turlarini o'z ichiga oladigan o'quv mehnat faoliyatini aniq tashkil etishni tushunish kerak. Texnologiya ta'limida amaliy mashg'ulotlar jarayonida o'quvchilar har bir topshiriqni amalga bajaradilar, o'qituvchi ularga zarur vaqtda ko'rsatma beradi va nazorat qilib baholab boradi va jarayonda ishtirok etadi³⁷.

³⁷ BOSHLANG'ICH SINIF TEXNOLOGIYA DARSLARIDA TEXNOLOGIK ATAMALARDAN FOYDALANISH

Umbarova Nasiba Xolboy qizi. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. <http://www.oriens.uz/> 514-515-b

Adabiyotlar Tahlili Va Metodlar

Mazkur tadqiqot mavzusiga doir ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, muammo turli davrlarda turlicha yondashuvlar asosida o'rganilgan. Xususan, mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan mavzuning nazariy asoslari, metodologik jihatlari hamda amaliy ahamiyati har tomonlama yoritilgan. Adabiyotlar tahlili jarayonida asosan soha rivojiga muhim hissa qo'shgan olimlarning monografiyalari, ilmiy maqolalari, dissertatsiyalari va o'quv qo'llanmalariga tayanildi. O'zbek ilmiy adabiyotlarida mavzu doirasida olib borilgan tadqiqotlarda milliy tajriba, tarixiy taraqqiyot bosqichlari va zamonaviy tendensiyalar muhim o'rin egallaydi. Jumladan, ayrim olimlar masalaga konseptual-nazariy yondashgan bo'lsa, boshqalari uni amaliy jihatdan tahlil qilishga e'tibor qaratgan. Bu esa tadqiqot mavzusining ko'p qirrali va dolzarbligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ayrim ishlarda mavzuning alohida jihatlari chuqur yoritilgan bo'lsa-da, ularning o'zaro bog'liqligi va tizimli tahlili yetarli darajada amalga oshirilmaganligi kuzatiladi. Xorijiy ilmiy adabiyotlarda esa mazkur muammo kengroq metodologik asosda, zamonaviy ilmiy yondashuvlar orqali tadqiq etilgan. Ularda qiyosiy tahlil, statistik ma'lumotlar, empirik kuzatuvlar va modellashtirish usullaridan faol foydalanilgan. Biroq bu tadqiqotlar ko'proq umumiy yoki boshqa hududlarga xos xususiyatlarni qamrab olgani sababli, ularni to'liq holda milliy sharoitga tatbiq etish ma'lum darajada moslashtirishni talab etadi. Tadqiqot jarayonida adabiyotlar tahlili orqali mavjud ilmiy qarashlar umumlashtirildi, muammo yuzasidan bildirilgan fikrlar solishtirildi hamda ularning kuchli va zaif tomonlari aniqlandi. Aynan shu jarayon tadqiqotning ilmiy yangiligi va dolzarbligini asoslashga xizmat qildi.

Tadqiqotda belgilangan maqsad va vazifalarni amalga oshirish uchun bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Jumladan, **tahlil va sintez metodi** orqali mavzuga oid ilmiy qarashlar ajratib o'rganildi va umumlashtirildi. **Qiyosiy-tahliliy metod** yordamida turli tadqiqotchilarning yondashuvlari solishtirilib, ularning o'xshash va farqli jihatlari ochib berildi.

Shuningdek, *tarixiy-izchillik metodi* tadqiqot obyektining shakllanish va rivojlanish bosqichlarini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etdi. *Tavsifiy metod* orqali esa o'rganilayotgan hodisa va jarayonlarning asosiy xususiyatlari izchil bayon qilindi. Ayrim hollarda *induktiv va deduktiv xulosalash usullari* qo'llanilib, alohida kuzatishlardan umumiy xulosalarga hamda umumiy nazariyalardan aniq holatlarga o'tish ta'minlandi.

Mazkur metodlarning kompleks qo'llanilishi tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligi va ishonchligini ta'minlab, muammoni har tomonlama yoritishga imkon berdi.

Muhokama Va Natijalar

Amaliy ishlar tizimi quyidagi asosiy talablarni o'z ichiga oladi:

1. Amaliy ishlarni bajariladigan topshiriqning murakkabligi oshib

borishini nazarda tutgan holda joylashtirish lozim.

2. Bajarilayotgan amaliy ish mazmuni to'liq tarzda oldingi amaliy ishlarga asoslanishi lozim.

3. Amaliy ish jarayonida mustaqil ishlash darajasi ortib borishi kerak³⁸.

Amaliy mashg'ulot jarayonida har bir topshiriq oddiydan murakkabga qarab Boshlang'ich sinf mehnat ta'limi darslaridagi ta'lim-tarbiyaviy vazifalar umumta'lim maktablaridagi mehnat ta'limining umumiy vazifalaridan kelib chiqib, quyidagi mashg'ulot turlari jarayonida amalga oshiriladi:

1. Qog'oz va karton bilan ishlash.
2. Gazlama va tolali materiallar bilan ishlash.
3. Turli va tabiiy materiallar bilan ishlash
 - a) plastilin va loy ishi;
 - b) urug'lar bilan ishlash;
 - d) applikatsiya va mozaika ishlari;
4. Loyihalash va modellashtirish;
 - a) badiiy qurish-yasash.
5. Qishloq xo'jalik mehnati.

Yuqorida keltirilgan ish turlari boshlang'ich sinflarning to'rttala bo'g'iniga ham tegishli bo'lib har bir sinf doirasida mavzulashtirilgan tartibda berilgan. Texnologiya darslarida o'quvchilarga mavzuni yoritib berish vaqtida o'qituvchi albatta texnologiya faniga oid atamalar va lug'atdan foydalanadi. O'quvchi bir darsda bitta yoki ikkita lug'atni yodlab olishi natijasida uning so'z boyligi ham oshib boradi, ushbu fanga oid tushunchalari kengayadi. Uchinchi sinf texnologiya darsligidagi atamalarni olib qaraydigan bo'lsak unda o'quvchilar tanishishlari kerak bo'lgan atamalar izohlari bilan keltirilgan.

Xulosa

Texnologiya ta'limidagi ish turlari o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, har bir ishga ijodiy yondashishga o'rgatadi.. Har bir amaliy mashg'ulotimizning izchilligi va ketma-ketligiga a'lohida e'tibor qaratishimiz lozim. O'quvchilarning texnologiya darslarida olgan bilimlari kelajakda ulardan yetuk mutaxassislar, ixtirochilar bo'lib yetishishida as qotadi. Amaliy darslarda berilayotgan manbalar o'quvchilarning yoshpsixologik xususiyatlariga mos kelishi kerak. Aks holda o'quvchilarni haddan ortiq ma'lumotlar bilan charchatib qo'yishimiz mumkin, buning natijasida o'quvchilarda darsga bo'lgan qiziqish yo'qolib, dars samaradorligi pasayadi. Texnologiya darslarida amaliy mashg'ulotlar turli usullarda amalga oshiriladi.

Mazkur tadqiqot davomida tanlangan mavzu doirasida mavjud ilmiy adabiyotlar har tomonlama tahlil qilindi hamda muammoning nazariy va metodologik asoslari yoritildi. Olib borilgan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, mavzu turli davrlarda va turli ilmiy yondashuvlar asosida

³⁸ X.Sanaqulov D.Xodiyeva, M.Satbayeva "MEHNAT VA UNI O'QITISH METODIKASI" Toshkent – 2015

O'ZBEKISTON:

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

o'rganilgan bo'lsa-da, uning ayrim jihatlari hali ham chuqur va tizimli tadqiqotni talab etadi. Ayniqsa, milliy tajriba va zamonaviy ilmiy qarashlar uyg'unligida olib borilgan tadqiqotlar soni nisbatan kamligi mazkur ishning dolzarbligini yanada oshiradi.

Tadqiqot jarayonida qo'llanilgan ilmiy metodlar — tahlil va sintez, qiyosiy-tahliliy, tarixiy-izchillik, tavsifiy hamda induktiv-deduktiv usullar mavzuni har tomonlama o'rganish imkonini berdi. Ushbu metodlarning kompleks qo'llanilishi orqali mavjud ilmiy qarashlar umumlashtirildi, ularning o'zaro bog'liqligi aniqlandi va asosli xulosalar chiqarildi. Natijada mavzuga oid nazariy tushunchalar yanada aniqlashtirilib, muammoning ilmiy mohiyati ochib berildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mavzuni o'rganishda faqat nazariy yondashuv bilan cheklanib qolmasdan, uni amaliy jihatdan tahlil qilish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, mazkur ishda ilgari surilgan fikr va xulosalar soha bo'yicha olib boriladigan keyingi ilmiy izlanishlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qilishi mumkin. Tadqiqotda olingan natijalar ta'lim jarayoni, ilmiy-tadqiqot ishlari hamda amaliy faoliyatda foydalanish uchun ma'lum darajada ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Umuman olganda, tadqiqot davomida belgilangan maqsad va vazifalar to'liq bajarildi, mavzu bo'yicha mualliflik yondashuvi shakllantirildi hamda muammo yuzasidan asosli xulosalar ishlab chiqildi. Kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlar mavzuni yanada kengroq qamrab olishi, yangi metodlar va zamonaviy yondashuvlar asosida boyitilishi maqsadga muvofiq deb hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullayeva M. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 156 b.
3. Ashurov Sh. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda metod va yondashuvlar. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 112 b.
4. G'ulomov A. Ilmiy izlanish nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Universitet, 2017. – 98–104-b.
5. Islomov Z. Tadqiqot metodlari va tahlil usullari. – Toshkent: Akademnashr, 2020. – 134 b.
6. Jo'rayev B. Ilmiy ish yozish madaniyati. – Toshkent: Fan, 2016. – 85–92-b.
7. Qodirov Q. Ijtimoiy-gumanitar fanlarda metodologik yondashuvlar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018. – 147 b.
8. Rahimov N. Ilmiy tadqiqotlarda tahlil va xulosa chiqarish masalalari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2019. – 101–109-b.
9. Saidov U. Zamonaviy ilm-fan va tadqiqot metodlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 120 b.

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

